

Vägledande ställningstagande om valsedlarnas ordning i valsedelställen

Valmyndigheten har det övergripande ansvaret för frågor om val. Myndighetens ställningstaganden, som ger vägledning till valadministrationen, innehåller en redogörelse för myndighetens uppfattning i rättsliga frågor.

Detta ställningstagande har uppdaterats och ersätter därmed tidigare beslutat ställningstagande från den 17 juni 2022.

Sammanfattning

För att upprätthålla förtroendet för valsystemet och för att det ska vara lätt för väljaren att hitta bland valsedlarna ska valsedlarna exponeras likformigt på alla röstmottagningsställen. Med detta menas att alla valsedlar ska presenteras på samma sätt. Valmyndigheten bedömer att en placering av valsedlarna i bokstavsordning efter de partibeteckningar partierna deltar under innebär en rättvis och saklig presentation. Det ska också vara lätt för röstmottagarna att ha överblick och hålla ordning bland valsedlarna. För att underlätta för väljarna och röstmottagarna rekommenderas därför att valsedlarna placeras i valsedelstall.

För att underlätta för väljarna och för att motverka köbildning rekommenderar Valmyndigheten att väljarna får information om valsedelställen genom en affisch eller liknande. Affischen bör sättas upp på lämplig plats, förslagsvis där köbildning kan förväntas, och t.ex. innehålla information om antal valsedelstall, vilka typer av valsedlar som finns i ställen och på vilket sätt valsedlarna presenteras. Valmyndigheten har tagit fram en mall som valnämnden kan använda sig av.

Valmyndigheten bedömer att partier som distribuerar sina valsedlar till ett röstmottagningsställe har rätt att få dem utlagda där om de, vid val till riksdag, region- och kommunfullmäktige, deltar i valet till riksdagen eller valet till region- eller kommunfullmäktige i den region eller kommun röstmottagningsstället ligger. Vid val till Europaparlamentet har partier som deltar i valet rätt att få sina valsedlar utlagda.

Gällande rätt m.m.

Laghänvisningarna nedan avser vallagen (2005:837).

I anslutning till ett röstmottagningsställe ska det ordnas en lämplig avskärmad plats där valsedlar kan läggas ut och där väljarna var för sig kan ta sina valsedlar utan insyn. Kan platsen inte anordnas i anslutning till röstmottagningsstället får den i stället ordnas inne i lokalen. På denna plats ska väljarna ha tillgång till

1. valsedlar med enbart valbeteckning,
2. valsedlar med parti- och valbeteckning
 - a) för val till riksdagen samt region- och kommunfullmäktige för varje parti som vid något av de två senaste riksdagsvalen har fått mer än 1 procent av rösterna i hela landet,
 - b) för val till region- och kommunfullmäktige för varje parti som redan är representerat där och som inte uppfyller kraven i a ovan, när det gäller röstmottagningsställen inom den region eller den kommun där partiet är representerat,
3. valsedlar med parti- och valbeteckning för val till Europaparlamentet för varje parti som vid något av de två senaste valen till Europaparlamentet har fått mer än 1 procent av rösterna i hela landet eller valsedlar med parti- och valbeteckning samt uppgifter om kandidater om ett sådant parti deltar med endast en valsedel.

De partier som deltar i valen ska också kunna ge väljarna tillgång till sina valsedlar. Det är dock valnämnden eller utlandsmyndigheten som lägger ut valsedlarna på den avskärmade platsen.

Valsedlarna ska presenteras på ett likformigt sätt.

Punkterna 2 och 3 gäller endast under förutsättning att partiet har gjort en begäran om utläggning enligt 6 kap. 7 §. (8 kap. 2 §)

Valsedlar som är avsedda att läggas ut på röstmottagningsställen enligt punkterna 2 och 3 ovan tillhandahålls endast för de partier som begär det. En sådan begäran ska göras senast den dag som Valmyndigheten bestämmer, för val till region- och kommunfullmäktige för varje parti som redan är representerat där och som inte vid något av de två senaste riksdagsvalen har fått mer än en procent av rösterna i hela landet hos länsstyrelsen och för alla övriga partier hos Valmyndigheten. (6 kap. 7 §)

Det är röstmottagarna som ansvarar för ordningen på röstmottagningsstället. (8 kap. 4 §)

Enligt lagstiftaren ska det inte göras någon åtskillnad mellan placeringen av partiernas valsedlar. Alla valsedlar ska tillhandahållas på ett likformigt sätt, på en och samma plats. På vilket sätt detta ska ske är en praktisk fråga. (Prop. 2021/22:52, s. 22)

JO har konstaterat att det ur objektivitetssynpunkt är angeläget att någon åtskillnad inte görs mellan partier vid utläggning av valsedlar. Alla valsedlar ska tillhandahållas på ett likformigt sätt på en och samma plats. (JO:s dnr 3270-2009. Se även dnr 5127-2010, 5161-2010 och 5668-2010.)

Valmyndighetens bedömning

Förutsättningar

Det är valnämnden som ansvarar för frågor om val i kommunen. En av dessa frågor är att bestämma ordningen bland valsedlarna i valsedelställen. Numera är det reglerat att valsedlarna ska presenteras på ett likformigt sätt och på en avskärmad plats. Valmyndigheten bedömer att en placering av valsedlarna i bokstavsordning efter de partibeteckningar partierna deltar under innebär en rättvis och saklig presentation.

Utgångspunkten är att det ska vara lätt för väljaren att hitta valsedlarna och lätt för röstmottagarna att hålla ordning bland valsedlarna. För att underlätta för väljarna och röstmottagarna bör valsedlar stå i valsedelstall. Röstmottagarna ska snabbt kunna se om någon valsedel fattas eller om det på annat sätt blivit oordning i valsedelstället.

Det skiljer sig mellan kommuner hur många partier som ställer upp i de olika valen vid allmänna val till kommun- och regionfullmäktige. Det går därför inte att ange den exakta ordningen i valsedelställen men tanken är att valnämnderna genom ställningstagandet får en vägledning att utgå ifrån när det gäller hur valsedlarna ska exponeras i valsedelställen.

För att underlätta för väljarna och för att motverka köbildning rekommenderar Valmyndigheten att väljarna får information om valsedelställen genom en affisch eller liknande. Valmyndigheten har tagit fram en mall som valnämnden kan använda sig av. Affischen bör sättas upp på lämplig plats, förslagsvis där köbildning kan förväntas. Exempel på information som kan vara av värde för väljarna är antal valsedelstall och var dessa är placerade, vilka olika typer av valsedlar det finns i valsedelställen, vilken valsedelsfärg som hör till vilket val och om valsedlarna är placerade i bokstavsordning efter partibeteckning eller enligt någon annan princip. Genom att väljarna får denna information i kön är de mer förberedda när de kommer fram till valsedelstället, vilket kan bidra till att röstmottagningen blir mer effektiv.

Val till riksdag, region- och kommunfullmäktige

Det är lämpligt att skilja mellan de olika typerna av valsedlar för att underlätta överblicken. De partier som fått mer än en procent av rösterna vid något av de två senaste valen till riksdagen har rätt att få partivalsedlar, dvs. valsedlar med parti- och valbeteckning, för valen till riksdag samt kommun- och regionfullmäktige upptryckta och utlagda av valadministrationen om de begär det. Övriga partier som har mandat i kommun- och regionfullmäktige har på motsvarande sätt rätt att få partivalsedlar upptryckta och utlagda inom den region eller den kommun där de är representerade om de begär det. Det är valnämnden och röstmottagarna som ansvarar för utläggning av dessa valsedlar. Även partier som inte har rätt att få valsedlar upptryckta kan beställa partivalsedlar och distribuera dem till röstmottagningsställen. Valnämnden och röstmottagarna ansvarar för att lägga ut även dessa valsedlar, förutsatt att partiet deltar i de aktuella valen. Partivalsedlar för samtliga partier som deltar i valen ska ställas i ett eget valsedelstall. Valsedlarna för varje val ska ställas i varsin rad (helst lodrät) i ordningen riksdag (gul), kommunfullmäktige (vit) och regionfullmäktige (blå). Valsedlarna ska stå i bokstavsordning utifrån de partibeteckningar partierna deltar under. Blanka valsedlar ska stå väl synliga nedanför övriga valsedlar i valsedelstället.

Alla partier ska behandlas likvärdigt. Det innebär att alla partier som deltar i valen ska få sina namnvalsedlar ställda i de följande valsedelställen i bokstavsordning uppifrån och ner utifrån fullständig partibeteckning. Valsedlarna ska ställas i samma ordning som partivalsedlarna; riksdag (gula valsedlar), kommunfullmäktige (vita) och regionfullmäktige (blåa). Valsedlar för varje valtyp ska alltid börja ställas i en egen rad.

Valmyndigheten bedömer att partier som distribuerar sina valsedlar till ett röstmottagningsställe har rätt att få dem utlagda där om de deltar i valet till riksdagen eller valet till region- eller kommunfullmäktige i den region eller kommun röstmottagningsstället ligger.

Val till Europaparlamentet

De partier som vid något av de två senaste valen till Europaparlamentet har fått mer än en procent av rösterna i hela landet har rätt att få sina valsedlar upptryckta och utlagda av valadministrationen om de begär det vid val till Europaparlamentet. Hela Sverige utgör en valkrets och partier som begär utläggning har av denna anledning i allmänhet en namnvalsedel istället för en partivalsedel. Sammantaget är det betydligt färre valsedlar än vid val till riksdag, kommun- och regionfullmäktige. Alla valsedlar ska ställas i valsedelställ. Vid val till Europaparlamentet ska valsedlarna för alla partier ställas i valsedelställ i bokstavsordning utifrån de partibeteckningar partierna deltar under. Som tidigare nämnts låter partierna i huvudsak trycka namnvalsedlar vid val till Europaparlamentet. Om det förekommer andra valsedlar ska valnämnden säkerställa att dessa presenteras på samma sätt som namnvalsedlarna. Blanka valsedlar ska stå väl synliga nedanför övriga valsedlar i valsedelstället.

Partier som distribuerar sina valsedlar till ett röstmottagningsställe har rätt att få dem utlagda där om de deltar i valet till Europaparlamentet.

Utlandsmyndigheterna

De utlandsmyndigheter som erbjuder förtidsröstning får för utläggning vid val till riksdag, kommun- och regionfullmäktige partivalsedlar och blanka valsedlar från Valmyndigheten. Vid val till Europaparlamentet får de namnvalsedlar och blanka valsedlar. Det är av vikt att utlandsmyndigheterna också beaktar att valsedlarna ska presenteras på samma sätt och att valsedlarna läggs i bokstavsordning på så sätt som beskrivs för alla val i detta ställningstagande.

Detta ställningstagande har beslutats av Valmyndighetens nämnd. Ställningstagandet har uppdaterats i beslut fattat av kanslichef Anna Nyqvist.